

Darbs ar avotiem

2. darba lapa – Durbes kauja

1) Izlasi avotus:

Avots A

Zelenkovs, A. Durbes kauja 1260. gada 13. jūlijā. Kuršu lomas atainojums vēstures avotos. Grām: *Latvijas Kara muzeja gadagrāmata*. III sējums. Rīga: Latvijas Kara muzejs, 2002. 200 lpp.>8.-17.lpp.

Autentiskas ziņas par Durbes kaujas norisi sniedz divas hronikas: Atskaņu hronika un Dusburgas Pētera hronika. Atsevišķas ziņas par kauju sniedz arī zviedru Ērika hronika, kā arī citas vēlākas hronikas, kurās atrodamās ziņas par Durbes kauju ir atvasinātas no pirmajām divām hronikām. Dusburgas Pētera un Ērika hroniku autori, domājams, kā avotu izmantojuši arī Atskaņu hroniku. Taču attiecībā uz Durbes kauju visas trīs minētās hronikas jāapskata kā neatkarīgi avoti, kas sniedz dažādas detaļas par kaujas norisi, turklāt Atskaņu un Dusburgas Pētera hronikas - principiāli atšķirīgu kuršu lomas atainojumu.

Lai nezaudētu savu atbalsta punktu Jurbarkā un dotu žemaišiem triecienu, mestrs Burhards nolēma organizēt apvienotu Vācu ordeņa Livonijas un Prūsijas atzaru spēku karagājienu. Ziņas par karagājiena organizēšanu sniedz Atskaņu hronika. Darbības saskaņošanai mestrs Burhards devās uz Prūsiju, kur tikās ar Vācu ordeņa Prūsijas atzara maršalu Heinrihu Botelu. Prūsijā tika savākts ievērojams karaspēks, kas devās uz pulcēšanās vietu - Klaipēdas pili. Šeit pat drīzumā ieradās arī ordeņa Livonijas atzara vienības. Pēc hroniku ziņām, sapulcējās liels karaspēks, kura rindās ietilpa gan Vācu ordeņa Prūsijas un Livonijas atzaru locekļi, gan pakļauto tautu karavīri: prūši, kurši, igauņi, domājams, arī letgaļi, līvi. Karaspēkam pievienojās arī Dānijas karaļa vasaļi no Ziemeļigaunijas un laicīgie krustneši - svētceļnieki - no citām katoļticīgajām zemēm, kas bija atsaukušies uz Romas pāvesta Aleksandra IV 1260. gada 20. februārī sankcionēto. Vācu ordeņa garīdznieku krusta karu sprediķi. Daudzskaitlīgā karaspēka vadību, acīmredzot, uzņēmās Livonijas mestrs Burhards no Hornhūzenas un Prūsijas maršals Heinrihs Botels.

Par pirmo izvīrīto karagājiena uzdevumu gan Atskaņu, gan Dusburgas Pētera hronika atzīst atbalsta sniegšanu Jurbarkas pilij, kurā atradās abu atzaru brāļu garnizons. Bez šaubām, karagājiena plāns neaprobežojās ar provianta un palīgspēku piegādi vien, bet paredzēja konkrētas militāras operācijas pret žemaišiem. Taču krustnešu karaspēkam pienākusī ziņa, ka žemaiši iebrukuši kuršu zemē, lika mainīt sākotnējo virzienu. Krustnešu karaspēks, kas, pēc Dusburgas Pētera hronikas ziņām, bija jau bija devies ceļā, mainīja virzienu un sekoja žemaišu spēkiem. Abu naidīgo pušu sadursme notika Durbes novadā kuršu Piemares zemē laukā pie Durbes upes. Vēsturnieks P.Stepiņš kaujas vietu lokalizēja Durbes ezera dienvidos pie Durbes Vecupes ietekas ezerā.

Dusburgas Pētera hronika stāsta, ka pirms kaujas notikusi apspriede par nepieciešamību kaujā izmantot zirgus. Pēc Dānijas karaļa Tallinas bruņinieku ieteikuma tika nolemts cīnīties jāšus. Minētā hronika informē arī par kuršu prasību pirms kaujas. Proti, kurši lūguši pēc kaujas atdot viņu rīcībā žemaišu sagūstītās kuršu sievietes un bērnus. Vācu ordeņa brāļi pret to nav iebilduši, taču tam pretojušies

“Prūsijas un Livonijas vienkāršie ļaudis” (acīmredzot, vietējo tautu pārstāvji), kas vēlējušies, lai pēc kaujas iegūtais laupījums tiktu sadalīts pēc paražām.

Tiktāl hroniku ziņas saskan vai viena otru papildina, līdz nonāk pretrunā stāstot par kuršu lomu kaujā. Atskaņu hronika ziņo, ka īsi pirms kaujas kurši atteicās no cīnīšanās un kaujas lauku pameta.

Savukārt, Dusburgas Pētera hronika stāsta, ka sākoties kaujai kurši “...kā atkritēji uzbruka kristiešiem no aizmugures...”, palīdzot žemaišiem sakaut krustnešu karaspēku. Hronists kuršu rīcību motivēja ar neapmierinātību, ko tajos izraisījis atteikums saņemt žemaišu sagūstītos kuršus.

Tāpat avoti sniedz principiāli atšķirīgas ziņas par kuršu rīcību Durbes kaujā.

Mūsdienu latviešu historiogrāfijā pilnībā ir nostiprinājies viedoklis, ka kurši kaujas laikā pārgājuši žemaišu pusē. Hroniku izvērtējumā, par kritēriju ņemot konkrēti Durbes kaujas epizodi, Atskaņu hronikai ir vairākas priekšrocības. Pēc Atskaņu hronikas ziņām, drīz pēc kaujas realizējās kuršu un žemaišu militārā sadarbība. Kopā ar žemaišiem kurši uzsāka karadarbību pret Vācu ordeņa spēkiem Kursā, padzina ordeņa garnizonus no pilīm. Kurši cīnījās vai atkāpās - abos gadījumos tas veicināja Vācu ordeņa karaspēka sakāvi.

Kaujā krita vairāki tūkstoši krustnešu karaspēka karotāju, tajā skaitā karaspēka vadoņi - mestrs Burhards no Hornhūzenas un maršals Heinrihs Botels, 150 ordeņa brāļi-bruņinieki, zviedru aristokrāts Karls Ulfsons. Krustnešu karaspēka zaudējumi bija ārkārtīgi lieli, par ko liecina kritušo ordeņa brāļu - bruņinieku skaits. Salīdzinājumam der pieminēt, ka citās ievērojamākajās 13. gadsimta kaujās Baltijā tika iznīcināts daudz mazāks brāļu - bruņinieku skaits: Saules kaujā (1236. g.) - 48; Ledus kaujā (1242. g.) - 20; Natangas kaujā (1249. g.) - 54; Skodas kaujā (1258. g.) - 33; Aizkraukles kaujā (1279. g.) - 71 u.t.t.

Pretruna kuršu lomas atainojumā neattiecas uz kaujas būtību: krustneši viennozīmīgi cieta grandiozu sakāvi. Tāpat arī kuršu rīcība - uzbrukums vai atkāpšanās - lielākā vai mazākā mērā izraisīja postošas sekas Vācu ordeņa karaspēkam. Kaujas sekas bija nevien Vācu ordeņa dzīvā spēka un komandējošā sastāva zaudējumi, bet arī kaujai sekojošie notikumi Baltijā. Drīz pēc Durbes kaujas cīņas par savu neatkarību atsāka kurši, kuru pakļaušana krustnešiem ilga līdz 1267. gadam. Savukārt, prūšu nemieri pārauga karā, kas ieguva nosaukumu *Lielā prūšu sacelšanās* (1260. - 1274. g.).

Atbildi uz jautājumiem!

1. Kādas hronikas sniedz ziņas par Durbes kauju?

- A.
- B.
- C.

2. No kādiem spēkiem ordeņa mestrs Burhards savāca karaspēku, gatavojot karagājienienu?

- A.
- B.
- C.

3. Kā hronikās pamatots, kāpēc tika mainīts karagājiena virziens?

.....
.....
.....

4. Kur, pēc vēsturnieku domām, notika Durbes kauja?

.....
.....

5. Atzīmē pretrunīgās ziņas par Durbes kauju:

Atskaņu hronikā

Dusbergas Pētera hronikā

Mūsdienu vēsturnieku viedoklis

6. Durbes kaujas nozīmes pamatojums:

.....
.....
.....
.....

7. Tavs viedoklis:

.....
.....
.....
.....

Avots B

Eihmane E. Livonijas pamatiedzīvotāju kristīšana: Dieva vīna dārza iekopšana vai brutāla pakļaušana reliģijas piesegā?// Latvijas Universitātes raksti. 725. sēj. Vēsture.- 2009.- 9.-28.lpp.

Avotu uzmanības centrā esošā vardarbība pret pagāniem, to pakļaušana un piespiedu kristīšana nav pretrunā ar kristietības ieviešanu. Pretruna starp ticības izplatīšanu un vardarbību pastāv tikai mūsdienu cilvēku apziņā. Viduslaiku kristīgajai sabiedrībai tie bija savstarpēji saistīti aspekti, īpaši krusta karu laikmetā. [...] Saskaņā ar viduslaiku baznīcas ideoloģiju, no kuras pozīcijām raksta Indriķis, par Dieva ienaidniekiem uzskatīto pagānu pakļaušana un varmācīga kristīšana vai iznīdēšana, ja viņi atteicās pieņemt kristietību, un par Sv. Marijas zemi pasludinātās teritorijas pievienošana kristīgajai pasaulei skaitījās Dieva gribas pildīšana, ne mazāk svarīga kā no mūsdienu kristietības izpratnes pozīcijām par prioritāti uzskatāmais ticības mācības darbs, kurš bez šiem priekšdarbiem nebūtu bijis iespējams.

Politiska pakļaušana arī pati par sevi nav pierādījums kristianizācijas liekulībai un paviršumam. Livonijas iekarošana ir daļa no kristīgās pasaules ekspansijas procesa, un šajā ziņā tā neizceļas ar unikalitāti. Līdz ar kristīgo valdnieku kariem pret pagāniem savās robežteritorijās agrajos viduslaikos uzvarēto iedzīvotāju kristīšana bija viena no nenovēršamām kristiešu veiktas kādas teritorijas iekarošanas sekām.

Jautājums:

1. Kā viduslaiku baznīcas ideoloģija izskaidroja pagānu pakļaušanas nepieciešamību?

.....

.....

.....

.....

.....

Avots C

Šnē A. Ticība, vara un tirdzniecība: kristietības loma vietējo iedzīvotāju sabiedrībās Latvijas teritorijā 11.-13. gadsimtā// Latvijas Universitātes raksti. 725. sēj. Vēsture.- 2009.- 29.-44.lpp.

Līdztekus Rīgas bīskapijai 13. gs. vidū izvirzījās otrs lielākais militārais un politiskais spēks Livonijā – Vācu ordeņa atzars Livonijā, kas plašāk pazīstams kā Livonijas ordenis. Tādējādi Livonijā jau kopš pašiem pirmsākumiem būtībā izveidojās daudzvaldība. Tomēr – atšķirībā no Baltijas jūras dienvidu piekrastes vendlu un prūšu zemēm – no Vācijas uz Baltijas jūras reģiona ziemeļdaļu nekad netika vērsta agrārā kolonizācija, līdz ar to ienācēju sociālās un kultūras dzīves formas netika ieviestas lauku kopienās. Livonijas vietējie iedzīvotāji viduslaikos palika neofīti, kas runāja savā valodā un saglabāja lielu daļu savu tradīciju, lai gan pilsētās vietējās izcelsmes iedzīvotāju situācija bija atšķirīga.[..]

Tādējādi krusta karu laikmetā, kas būtu uzskatāms par kristianizācijas sākumu reģionā, Baltijas vietējās sabiedrības saskārās ar jauniem politiskiem, sociāliem un kultūras izaicinājumiem, no kuriem viens bija arī kristietība. Taču lielākā daļa šo jauno iezīmju vietējos iedzīvotājus neskāra, pat krusta karu laikā viņu interese par kristietību bija drīzāk praktiska – vai nu tās bija bailes un centieni izvairīties no agresijas, vai cerības un centieni iegūt jaunajā mācībā sev politisko sabiedroto cīņā par varu. Ticības jautājums, līdzīgi kā iepriekš un arī vēlākos gadsimtos, palika otrā plānā, un, līdzīgi kā ienācējus, arī vietējos iedzīvotājus vairāk interesēja tirdznieciskā un militārā sadarbība. Taču līdz ar personisko brīvību saglabājās arī ticības neatkarība, kas ietvēra daudzus pagāniskus elementus.

Jautājumi:

1. Kādas attiecības pastāvēja starp vietējiem un ienācējiem Livonijas laukos?

.....

.....

.....

2. Kāda bija vietējo iedzīvotāju interese par kristietību?

.....

.....

.....

.....

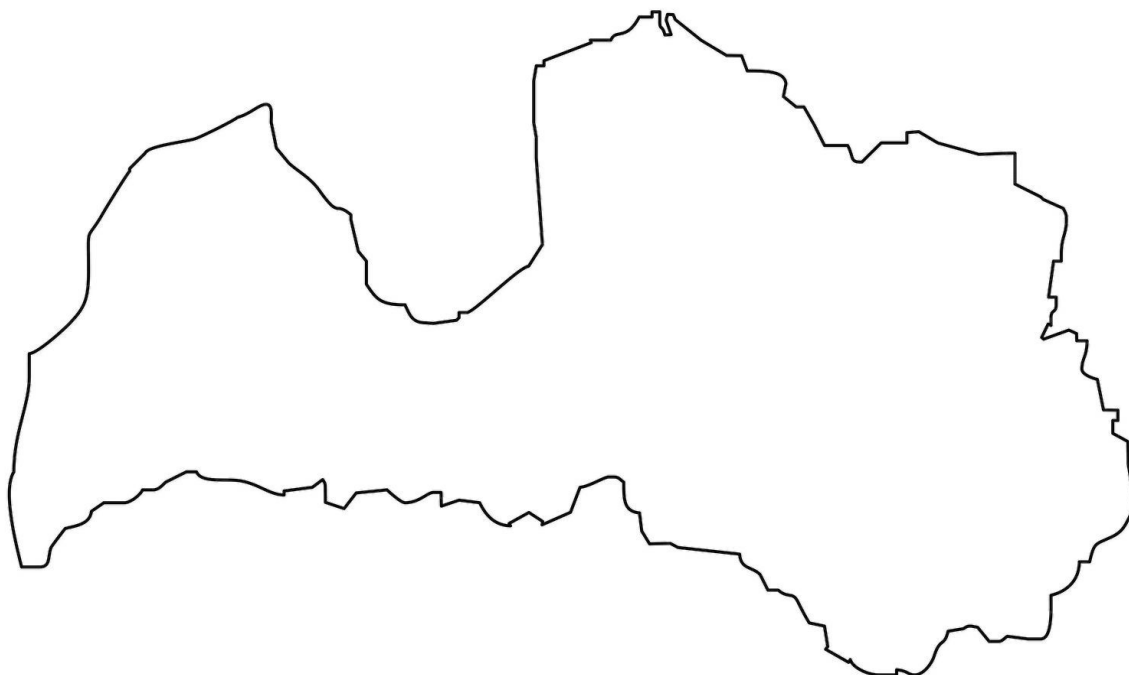
Darbs ar tekstu

Tēma: Sabiedrība un saimniecība Latvijas teritorijā līdz 13. gs.

1. *Aizpildi tabulu "Aizvēstures posmi Latvijas teritorijā":*

Posms	Laiks	Iedzīvotāju nodarbošanās, dzīves veids	Atradumi	Sabiedriskās attiecības

2. *Ieraksti kartē atbilstošo iedzīvotāju etnisko grupu un tās apdzīvoto teritoriju
dzelzs laikmetā:*

3. Paskaidro jēdzienus par aizvēsturi:

Savācējsaimniecība –

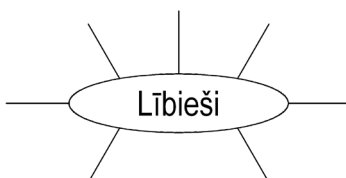
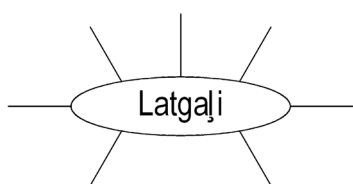
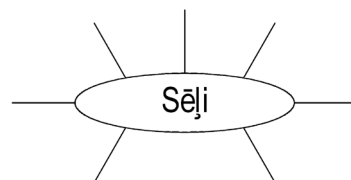
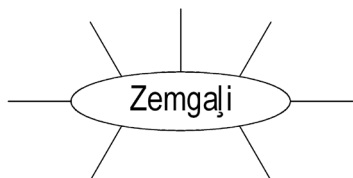
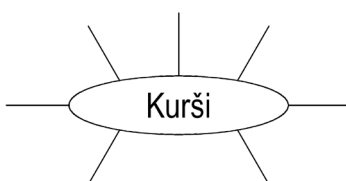
Skeletkapi –

Pilskalns –

Ķemmes – bedrīšu keramika –

Auklas keramika –

4. Ieraksti „domu kartē” par katru etnisko grupu svarīgāko:

5. *Pieraksti tēzes par stundas tēmu „Senlatvijas kristīšana”:*

I Laikā no 8. – 13. gs. Baltijas teritorija sakārās ar 3 militārām kustībām:

- A.
- B.
- C.

II Senlatvijas teritorijas pakļaušanā bija ieinteresēti:

- A.
- B.
- C.

III Krusta karus pret Austrumbaltijas pagāniem organizēja:

- A.
- B.

IV Pirmie kristīgie bīskapi Latvijas teritorijā bija:

- A.
- B.
- C.

V Krustnešu panākumu cēloņi bija:

- A.
- B.
- C.

VI Krusta karotāju militāro spēku veidoja:

- A.
- B.
- C.

VII Bīskapa Alberta laikā militārā un politiskā darbība bija vērsta:

- A.
- B.

VIII Līdz 1214. gadam vācu krusta karotāji pakļāva šādus Senlatvijas iedzīvotājus:

- A.
- B.
- C.

IX Ilgākās cīņas vācu krusta karotājiem bija, pakļaujot:

- A.
- B.

X Krusta karu rezultātā Senlatvijas teritorijā notika sekojošas pārmaiņas:

- A.
- B.
- C.

6. *Paskaidro jēdzienus par Senlatvijas kristīšanu:*

Pagāni –

Krusta karš –

Bīskaps –

Zobenbrāļu ordenis –

Livonijas ordenis -

Papildus uzdevumi

1. darba lapa – Senlatvijas pils

Vai atpazīsti attēlā redzamo ezerpili:

- Iedomājies, ka esi ekskursijas gids, un sagatavo aprakstu par šo pili, tās iedzīvotājiem, viņu nodarbošanos un dzīves veidu!
Izmanto papildus informācijas avotus!